



A 75530

Szép

magyar könyvtárak

I-IV.

Írta és összeállította: Gerő Gyula
Fényképezte: Broczkó Tamás
Szerkesztette: Pásztor László



A diafilm az Országos Széchényi Könyvtár,
Könyvtártudományi és Módszertani
Központ, valamint
a TÉKA Könyvértékesítő, Könyvtárellátó
és Könyvkiadó Vállalat megbízásából
a Magyar Diafilmgyártó Vállalatnál
készült

Budapest, 1988

1. Cím

BEVEZETŐ

A könyvtárak sorsa az országok sorsa: virágznak a béke és a fellendülések éveiben, de a válságos időknek már az első szele is eléri őket, a háborúk tűzcsóvái meg többnyire rájuk hullanak elsőként. A magyarság vérzivataros történelme során így hamvadtak-pusztultak el a középkor gazdag egyházi és világi könyvesházai, így szóródott szét Mátyás király csodálatos könyvtára, a *Bibliotheca Corviniana*, később pedig így semmisült meg a török hódoltsági terület csaknem valamennyi papi és világi könyvgyűjteménye. A reformáció és az ellenreformáció eszméit terjesztő türelmetlen hittérítői buzgalom is alaposan megtizedelte állományukat. Mindezen okokból a magyar könyvtári kultúra fellendülését és széles körű kibontakozását csak a XVIII. század békésebb évtizedeitől számíthatjuk, s a ránk maradt szép könyvtár-épületeket a felvilágosodás, illetve a reformkor időszakának köszönhetjük. Ekkor emelték azokat a könyvesházakat, amelyek ma is díszei a magyar építészetnek, őrzői és foglalatai tudományunk kincseinek, biztonságai kultúránk folytonosságának.

2. I. A pannonhalmi bencés főapátsági könyvtártól az Országos Széchényi Könyvtár budavári épületéig

3. Főapátsági Könyvtár, Pannonhalma

Az ország legősibb könyvtára a Pannonhalmán levő *bencés főapátsági könyvtár*, amely egyidős a Benedek-rendi szerzetesek megtelepedésével, tehát alapítási éve 996-ra tehető. A Szent Márton monostornak 1080-ban már 80 könyve volt, s ha ezek a viharos magyar századokban szétszóródtak is, a magyar könyvtárak történetét, a magyar könyvkultúra kezdetét jogosan számítjuk az első ezredforduló előtti évektől. A ma látható pannonhalmi bibliotékát 1824 és 1836 között építette *Engel Ferenc*, illetve *Pachh János*. A gyönyörű, márvány oszloposoros, galériás teremkönyvtárt a klasszicizmus rendezettsége, világos áttekinthetősége, tiszta formavilága és előkelő, kissé hűvös eleganciája jellemzi. Könyvtára élő

könyvtár, Magyarországon az egyetlen nagy szerzetesi könyvtár, amely eredeti környezetében működik.

4. *Reguly Antal Műemlékkönyvtár, Zirc*

A Veszprém megyei Zircen található az Országos Széchényi könyvtár *Reguly Antal Műemlékkönyvtára*, amely eredetileg a cisztercita szerzetesrend magyarországi központi könyvtára volt. Mai nevét a település nagy szülöttéről, az 1819-től 1858-ig élt kiváló utazóról és földrajztudósról, az összehasonlító finnugor nyelvészet és néprajz magyarországi megteremtőjéről kaptá. 1857-ben elkészült pompás nagytermét *Leopold Peiss* osztrák építész tervezte. A berendezés: a parketta, az állványrendszer, az áttört korlátú galéria egy helyi asztalosmester, *Wilde Mihály* munkája.

5. *Bajza József Műemlékkönyvtár, Gyöngyös*

A gyöngyösi *Bajza József Műemlékkönyvtár* az egyetlen magyarországi könyvtár, amely XV. századi alapítása óta meg tudta őrizni gyarapodásának folyamatosságát: állománya együtt maradt, átvészelte a viharos századokat. A kolduló ferences barátok hajdani könyvtára a templomukhoz épített egyemeletes, barokk kolostorban volt egészen az 1950. évi államosításáig. Később az Országos Széchényi Könyvtár gondviselésére bízták, de ez sem mentette meg a hanyatlásoktól, az ide-oda költöztetéstől. A rendház épületébe csak negyedszázad múltán szállították vissza, s 1979. május 25-én avatták fel ünnepélyesen, miután újra rendezték, és a régi, helyi asztalosmesterek által készített egyszerű, barokk stílusú bútorzatát restaurálták.

6. *Vachott Sándor Városi Könyvtár, Gyöngyös*

A műemlékkönyvtár hamarosan egy fedél, majd közös igazgatás alá került a gyöngyösi *Vachott Sándor Városi Könyvtárral*, amelyet 1984. november 16-án nyitottak meg a volt rendház épületében. A városi könyvtárnak a műemléki környezetből adódó kötöttségekhez is alkalmazkodnia kellett, s ez természetesen nehezítette funkcionális elrendezését.

7. Főegyházmegyei Könyvtár, Eger

Heves megye másik híres könyvtára Egerben látható. A volt líceumi épület — ma tanárképző főiskola — első emeletén levő Főegyházmegyei Könyvtárt alapítója, *Estterházy Károly* püspök a létesítendő, de soha létre nem hozott egri egyetem könyvtárának szánta, ennek megfelelően hallatlanul értékes könyvanyagot vásárolt és pazar helyiséget építtetett részére. Az 1793-ban a nyilvánosság számára is megnyitott bibliotéka a legnagyobb barokk teremkönyvtár hazánkban. Templomhajóhoz hasonló, hatalmas termének berendezését Tata és Eger híres építésze, *Fellner Jakab* tervezte, s helyi mester, *Lotter Tamás* készítette — egyetlen vasszög nélkül. Menyyezeten a tridenti zsinatot ábrázoló monumentális freskó látható.

8. Főszékesegyházi Könyvtár, Kalocsa

A Duna—Tisza közének kevés ránk maradt könyvtári emléke közül kiemelkedik a *Kalocsai Főszékesegyházi Könyvtár*, amelyet még szakmai körökben is alig ismernek. Mai formájában *Patachich Ádám* érsek hozta létre az 1781-ben felépült barokk palotában. Hálószobáját a könyvtárteremmel titkos ajtó kötötte össze, hogy bármikor felkereshesse kedvenc gyűjteményét. A könyvtár boltíves nagyterme, a képünkön bemutatott ún. *Patachich-terem* célszerű berendezése, olvasópultjai is elárulják, hogy a gyűjteményt nemcsak tudós gazdái, hanem a nyilvánosság számára is szánták. Kialakítása, meghitt atmoszférája inkább a tudomány iránti alázatot fejezi ki, mint a nagyhatalmú egyházfők barokk pompaszeretétét.

9. Helikon Könyvtár, Keszthely

Országunk egyetlen, épségben maradt főúri könyvtára a keszthelyi *Helikon Könyvtár*. Építtetője a magyar felvilágosodás korának egyik legjelesebb alakja, *gróf Festetics György*, Európa első mezőgazdasági főiskolájának, a *Georgikonnak* létrehozója, a Helikon-ünnepségek, írói találkozók szervezője, a magyar nemzeti könyvtárt és múzeumot alapító *Széchenyi Ferenc* sógora. 1799 és 1801 között Festetics külön szárnyat építtetett a kastélyhoz levéltárának és könyvtárának elhelyezésére, és a klasz-

szicista stílusú központi könyvtártermet a weimari udvari könyvtár mintájára nagy pompával rendeztette be. A galériás, zárt lépcsős helyiség bútorzatát készthelyi mester, *Kerbl János* asztalos készítette szlavóniai tölgyfából.

10. *A Tiszántúli Református Egyházkerület Nagykönyvtára, Debrecen*

A *Debreceni Református Kollégium Nagykönyvtára* — mai hivatalos nevén: a *Tiszántúli Református Egyházkerület Nagykönyvtára* — az ország legnagyobb állományú egyházi könyvtára. Mostani helyiségeit az 1802. évi pusztító tűzvész után újjáépített kollégiumi főépületben kapta. A klasszicista stílusú oszlopsoron nyugvó, karzatos teremkönyvtár díszességében elmarad ugyan az eddig bemutatott egyházi gyűjtemények arannyal, színes márványból ékesített pompás könyvesházaitól, de a történelmi levegőt árasztó bolthajtásos termet lezáró könyvesfal és a helyiséget körülölelő galériás állványzat könyvsorai, valamint a kiállítási tárlókban bemutatott dokumentumok látványgazdagsága minden pompával felér.

11. *A Tiszáninneni Református Egyházkerület Tudományos Gyűjteményeinek Nagykönyvtára, Sárospatak*

A „Bodrog-parti Athén”, *Sárospatak református kollégiumának nagykönyvtára* — hivatalos elnevezésével: *A Tiszáninneni Református Egyházkerület Tudományos Gyűjteményeinek Nagykönyvtára* — eredetét a XVI. századig vezeti vissza. E könyvtár mindig is „a kollégium agya, szíve, tüdeje” volt — amint *Keresztury Dezső* írta róla. A kollégium barokk főépületének jobb oldali szárnyába, melynek klasszicista könyvtártermét *Pollack Mihály* tervezte, 1834-ben költöztették a gyűjteményt. E terem nem monumentális voltával, sokkal inkább nemes arányainak köszönhető, bensőséges hangulatával tűnik ki. A hely történelmi atmoszférája által keltett áhítatot az sem zavarja, ha a látogató tudja, hogy a galériát tartó fehér színű dór oszlopsor nem márványból van, s a karzat mellvédjének mintázata is csak utánozza a márványét.

12. *A Tiszáninneni Református Egyházkerület Tudományos Gyűjteményeinek Nagykönyvtára, Sárospatak. Az új raktárépület*

Mivel a pataki nagykönyvtár már nem tudta befogadni a gyarapodást, napjainkban új raktárépületet emeltek számára a régi könyvtár közelében, a neves építész, *Makovecz Imre* tervei alapján.

13. *A Janus Pannonius Tudományegyetem Központi Könyvtára, Pécs*

A pécsi *Janus Pannonius Tudományegyetem Központi Könyvtára* az ország legelső közkönyvtárát vallhatja ősének. Alapítója *Klimó György* püspök, aki gazdag gyűjteményét 1774-ben nyilvánossá tette és egy majdani pécsi egyetem könyvtárának szánta. Akaratát utódai is tiszteletben tartották: *Szepesi Ignác* püspök továbbfejlesztette a könyvtárt, és 1830-ban *Piacsek József* tervei alapján szép klasszicista épületet is emelt számára. Ez 1923 óta az egyetemi könyvtár hajléka, mivel akkor a püspökség *Klimó György* szándékának megfelelően átengedte az első világháború után Pozsonyból Pécsre telepített *Erzsébet Tudományegyetemnek*.

14. *Márványtábla a pécsi Janus Pannonius Tudományegyetem Könyvtárában, az 1774-ből származó használati szabállyal*

A pécsi egyetemi könyvtár előcsarnokában római kori márványszarkofágból faragott táblákon olvasható a nyilvánossá válást megörökítő szöveg, valamint a bibliotéka 1774-ből származó, nevezetes használati szabályzata. Idézzük e tábla utolsó sorait: „Éizetned semmit sem kell. Gazdagabban távozz, és gyakrabban térj vissza.”

15. *Egyetemi Könyvtár, Budapest*

Az 1635-ben alapított *Egyetemi Könyvtár* először Nagyszombatban (ma: Trnava, Csehszlovákia) működött, majd az egyetem áttelepítése során Budára (1774), tíz évvel később pedig Pestre költöztették. Az ország akkori legnagyobb könyvtára sokáig nyomorúságos körülmények között tengődött a régi ferences kolostor összedőléssel fenyegető épületében. Ennek szomszédságá-

ban építették fel új otthonát 1873 és 1876 között. Ez volt az ország első, csak könyvtári célra emelt tudományos nagykönyvtári épülete.

16. *A budapesti Egyetemi Könyvtár olvasóterme*

Az Egyetemi Könyvtár tervezői, *Skalnitzky Antal* és *Koch Henrik* a szakmai szempontok háttérbe szorításával az akkori főváros egyik látványosságát alkották meg az újreneszánsz stílusú palotával, belsejében a méltóságteljes előcsarnokkal és a *Lotz Károly* freskóival díszített több mint 15 m magas, üvegtetős, karzatos olvasóteremmel. Ez a XVIII. századi teremkönyvtárak mintájára kialakított olvasóterem már a megnyitás idején is anakronizmus volt ugyan, de mai látogatója sem tagadhatja látványának megragadó voltát.

17. *A Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtára*

Az Egyetemi Könyvtár megépülése után több mint három évtizedig nem emeltek új, önálló épületet más egyetemi könyvtár számára, majd 1909-ben, a kolozsvári egyetem könyvtárával csaknem egyidőben elkészült a *Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtárának* otthona. Tervezője, *Pecz Samu* egyetemi tanár templomszerű, neogótikus stílusú épületet emelt a műegyetem kertjében.

18. *A Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtárának lépcsőháza és olvasóterme*

Templomi hangulatot áraszt a műegyetemi könyvtár előcsarnoka és belseje is, különösen a boltíves, hatalmas nagyolvasóterem. Ebben falfestmény fokozta a templombelsőkhöz való hasonlóságot, a freskó azonban ma már nem látható, mert a második világháború végén elpusztították a könyvtárba csapódott lövedékek.

19. *Országgyűlési Könyvtár, Budapest*

Az Országgyűlési Könyvtár 1912-ben költözött be a parlament új, *Steindl Imre* által tervezett neogótikus, Duna-parti csipkepalotájába. E könyvtár látványban nem marad el a ház egyéb helyiségeinek csillo-

gásától, pompájától, kialakítása azonban konzervatív szakmai elvek alapján történt: sajátos keveréke a galériás fejedelmi teremkönyvtáraknak és a gótikus katedrálisok oldalkarzatosszentélyeinek.

20. *A Kossuth Lajos Tudományegyetem Központi Könyvtára, Debrecen*

A két világháború közötti időszak egyetlen nagykönyvtári építkezése a *Debreceni Egyetemi Könyvtár*é volt a harmincas évtized elején — igaz, ez sem önálló épületben öltött testet. Tervezője *Korb Flóris*, aki régebben a *Kolozsvári Egyetemi Könyvtár*at is tervezte. Az egyetemi főépület díszudvarából nyíló, tehát igen könnyen felkereshető könyvtár 1945 után második nemzeti gyűjteményként megőrző feladatokat is kapott, s így felduzzadt állományának elhelyezésére pótépületet kellett igénybe vennie. Maga a „rég” könyvtár a húsz—harmincas évek reprezentatív középületeinek hangulatát árasztja.

21. *Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, Budapest*

Budapest főváros közművelődési-könyvtárhálózati központjának, valamint tudományos könyvtári állományának és szolgálatának méltó befogadására még *Szabó Ervin* készített nagy igényű terveket századunk elején. Ami végül megvalósult, messze esik a nagy könyvtáralapító álmaitól: a városatyák az építés helyett a gazdasági világválság idején drága pénzért megvásárolták a *Wenckheim grófok palotáját*, s ebben a *Kálvin tér* mellett, a nagy tudományos könyvtárak közelében levő épületben nyílt meg a *Fővárosi Könyvtár Központja* 1931. április 21-én.

22. *A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár nagyolvasóterme*

A szép, de könyvtári célokra alig alkalmas épület azóta is otthona a *Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár*nak. Aki azonban új magyar filmek színtereként látja, vagy olvasóként felkeresi az egykori tánctermet — a mai nagyolvasótermet —, nem vonhatja ki magát a csillogó-villogó tükörterem látványának hatása alól.

23. A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára, Budapest. A régi olvasóterem

A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárát gróf Teleki József alapította 1826-ban, végleges elhelyezést azonban csak 1865-ben kapott a gyűjtemény, amikor az Akadémia Duna-parti új épületébe költöztették. A kétmillió állományú könyvtár azóta kinőtte helyiségeit, s mivel bővítése filmünk készítésének idején még nem fejeződött be, itt törtenelemi hangulatának érzékeltetésére csak a régi olvasóterem képét mutatjuk be.

24. A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának keleti gyűjteménye

A Tudományos Akadémia Könyvtárában készített másik felvételünkön az 1951-ben kialakított, nemzetközi hírű orientalisztikai anyagot őrző keleti gyűjtemény terme látható, amelynek berendezése és bútorzatának díszítése keleti motívumok felhasználásával készült.

25. Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár, Budapest. Udvar felőli részlet

Az 1945 után pár évvel hirtelen fejlődésnek indult nagykönyvtárak hamar kinőtték addigi otthonukat, új épületekre azonban nem jutott pénz. Helyiség gondjaik megoldásának egyetlen módja hosszú ideig az volt, hogy számukra nagyobb köz- és lakóépületeket, épületegyütteseket alakítottak át. Így jutott átmenetileg nagyobb lélegzethez például az Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár — előző nevén: Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ is.

26. Előtér és lépcsőfeljáró az Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár Múzeum utcai épületében

Az ország központi műszaki könyvtárának Múzeum utcai épületében 1958 novemberében megnyílt olvasószolgálati helyiségek látogatói naponta megcsodálhatják a híres Fellner és Helmer osztrák—német építészpáros által 1881-ben tervezett egykori grófi palota előcsarnokának mives falborításait és mennyezeti faragványait, valamint cso-

dálatra méltó faragott lépcsőjét, a kiváló magyar műasztalos, *Thék Endre* alkotásait.

27. *A Nehézipari Műszaki Egyetem Központi Könyvtára, Miskolc*

1909, a Műegyetemi Könyvtár építésének éve után hatvan esztendeig kellett varni, amíg a mai országhatárokon belül újabb egyetemi könyvtár számára készült önálló épület: a miskolci *Nehézipari Műszaki Egyetem Központi Könyvtárának* új otthonában 1969. augusztus 21-én tárult ki a kapu az olvasók előtt. A 7.610 m² alapterületű épület az Egyetemváros kellemes környezetében áll, előcsarnokát *Barcsay Jenő* nagyméretű, *Asszonyok* című mozaikja díszíti.

28. *A Nehézipari Műszaki Egyetem Központi Könyvtárának olvasóterme és muzeális gyűjteménye*

A miskolci egyetemi könyvtár impozáns, 2.700 m²-es olvasótermében torlódás nélkül ki tudja szolgálni a hallgatókat és az intézményt felkereső ipari—műszaki szakembereket. A könyvtár az 1735-ben *Selmecbányán* alapított bányatisztképző, majd akadémia egyik utódintézményeként annak nagy értékű műszaki és természettudományos anyagát légkondicionált teremben, muzeális különgyűjteményként őrzi.

29. *Az Erdészeti és Faipari Egyetem Központi Könyvtára, Sopron*

A *Mária Terézia* által kifejlesztett selmeci akadémia másik utódintézménye a *Soproni Erdészeti és Faipari Egyetem*. Központi könyvtárának új épületében 1979. december 13-án kezdődött meg a szakmai munka. A dús lombkoronáját az ég felé szétterjesztő fára emlékeztető épület 1.416 m²-es alapterülete három szinten oszlik meg, emiatt túl kevés terület jut egy-egy szintre. Ezt és az épület későbbi bővítését akadályozó, zárt tömegformálást, a megbonthatatlan kontúrokat a szakmai kritika kifogásolta.

30. *Az Erdészeti és Faipari Egyetem Könyvtárának muzeális gyűjteménye*

Az *Erdészeti és Faipari Egyetem Könyvtárában* a selmeci eredetű könyvanyag erdészeti részét őrzik különgyűjteményként, és kezelik nagy gondossággal.

31. *A Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Központi Könyvtára, Budapest*

A *Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Központi Könyvtára* az egyetem központi épületének rekonstrukciója keretében, annak közelében jutott önálló, új otthonhoz. A Közraktár u. 18. sz. alatti, „U” alakú ház utcára nyíló udvarán emelt épületben kaptak helyet az olvasói terek és a raktár, a csatlakozó — Zsil utcai — régi épületszárnyban pedig a dolgozószobák. A 6.726 m² alapterületű épület kívülről nézve talán túlságosan puritán, nem jellegzetes, de vonzó, kellemes belső terei szinte csábítanak az ott-tartózkodásra, búvárkodásra.

32. *Országos Széchényi Könyvtár, Budapest*

Az 1802-ben *Széchenyi István* apjának, gróf *Széchenyi Ferenc*nek nemes adományából létrejött nemzeti könyvtár, az *Országos Széchényi Könyvtár* sok-sok évtizedig a Magyar Nemzeti Múzeummal közös szervezetben és épületben működött. Helyiségeit már a századfordulón kinötte, az 1945 utáni évtizedek kiadványáradatát pedig csak újabb és újabb pótépületek igénybevételével tudta úgy-ahogy befogadni. 1958-ban új otthonául a Budavári Palotának a Krisztinaváros felé eső F-épületét jelölte ki a kormányzat.

33. *Az Országos Széchényi Könyvtár főbejárata és lépcsőháza*

Az Országos Széchényi Könyvtár az 1962-től 1984-ig elhúzódó építkezés befejeztével 1985. április 9-én nyitotta meg kapuját az olvasók előtt. Mivel a palota a második világháború végén majdnem teljesen elpusztult — s belsejéből csupán az itt látható márvány fölépcső és *Fadrusz János* szobrai maradtak meg viszonylagos épségben —, az épületet eredeti formájában csak külsőleg állították helyre.

34. *Az Országos Széchényi Könyvtár irodalmi és térképtári olvasóterme*

A nemzeti könyvtár céljára kiszemelt épület helyreállítói alkalmazkodtak a korszerű könyvtárak működési követelményeihez. A 44 ezer m² alapterületű könyvtár belső kiképzése méltó a reprezentatív épület meg-

jelenéséhez, olvasótermei tágasak és elegánsak — mint az itt látható irodalmi és térképtári olvasóterem is.

35. *Az Országos Széchényi Könyvtár ún. Apponyi-gyűjteményének terme*

A régi magyar vonatkozású nyomtatványokat magába foglaló ún. *Apponyi-gyűjtemény* értékeit a Széchényi Könyvtár új épületében is a neves könyvgyűjtő és bibliográfus, *Apponyi Sándor* könyvtártermének eredeti berendezésében csodálhatják meg a látogatók.

36. **II. Kaposvártól Békéscsabáig és Salgótarjánig: új megyei, fővárosi kerületi és szakszervezeti központi könyvtárak építése 1960 után**

37. *Megyei Könyvtár, Kaposvár*

A hatvanas évtized elején támadt könyvtárépítési felbuzdulásban a *Kaposvári Megyei Könyvtár* volt az úttörő. Az ország első korszerű, eleve szabadpolcosra tervezett megyei könyvtárépületét 1964. augusztus 20-án avatták fel. Alapterülete 2.108 m². A könyvtár központi fekvése, mégis csendes, üdezöld környezete az olvasók és a szakmai körök elismerését egyaránt kivívta, s feleltette a szeplőket: a kivitelezés gyengéit, a nyersbeton homlokzat szegényességét, a csupaüveg épület fényvédelmének, árnyékolásának megoldatlanságát. Negyedszázad elteltével a környező új épületek „ráültek” a túlságosan lapos, „földbe ragadt” könyvtárra, amely egyébként is bővítésre szorul.

38. *A Kaposvári Megyei Könyvtár felnőtt-részlege*

A kaposvári könyvtár olvasószolgálati övezetének a maga idejében páratlan tágasága, flexibilitása (átalakíthatósága) és kényelme például szolgált a később épült nagyobb könyvtárak számára, függetlenül e bibliotékák hálózati hovatartozásától és típusától.

39. *Megyei Könyvtár, Tatabánya*

Az 1964. évi bányásznapon felavatott *Tatabányai Megyei Könyvtár* — bár később

tervezték — a kaposvárinál jóval kisebb lett (mindössze 1.675 m²). A szép környezetben fekvő egyszintes, ésszerűen elrendezett és jól áttekinthető belső terű könyvtár napjainkban is kellemesen hat szemlélőjére.

40. *A Tatabányai Megyei Könyvtár felnőtt-részlege*

Késői bírálója 1986-ban szellemes paradoxonként jogosan állapíthatta meg erről a megyei, tehát A-típusú könyvtárról, hogy „maig legjobb B-típusú könyvtárépületünk”.

41. *Megyei Könyvtár, Zalaegerszeg*

A Kaposvári Megyei Könyvtár építése közben kitört „beruházói pánik”, pontosabban a felügyeletet gyakorló minisztériumi szakosztály egyes tagjainak attól való ijedelmé, hogy az ezer négyzetméteres szabadpolcos olvasói tereket nem lehet majd otthonosan berendezni, kedvezőtlenül hatott a következő építkezésekre: például a zalaegerszegi megyei könyvtárnak csak 1552, a salgótarjáninak meg csupán 924 m² jutott. Így e két, zsugorított alapterületű könyvtárból már megnyitásuk idején, 1966—1967-ben kiszorult a gyerekrészleg. A képünkön látható *Zalaegerszegi Megyei Könyvtárnak* a kevésbé fejlődő régi városrészbe telepítését is kifogásolta az egykori kritika.

42. *Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár, Szombathely*

Az 1970 végén Szombathelyen felavatott *Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár* alapterületének nagysága felülmúlta ugyan az első korszerű szabadpolcos megyei könyvtárét, a kaposváriét, de a szombathelyi 2.400 m² is csakhamar kevés lett a nagy vonzása következtében hirtelen megduplázódott olvasótábor és a gyorsan növekvő állomány befogadására.

43. *A szombathelyi Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár felnőtt-részlege*

Szombathelyen újból bebizonyosodott, hogy az új könyvtárak nagy belső tereitől való félelem teljesen alaptalan volt: ugyanis a felnőtt-, illetve a gyermekszolgálat szakszerű lebonyolítása zsebkendőnyi belső terek-

ben megvalósíthatatlan, nem beszélve a könyvtár hírlap- és folyóirat-lapozgatóját, nagyszerű helytörténeti gyűjteményét, zenemű- és hangtárát naponta, előadó- és kiállítótermét pedig alkalmanként felkereső száz és száz látogató fogadásáról.

44. *II. Rákóczi Ferenc Megyei Könyvtár, Miskolc*

1972, „A könyv nemzetközi éve” adta a háttérrel a miskolci *II. Rákóczi Ferenc Megyei Könyvtár* felavatásához. A főútvonal mellé, de attól kellő távolságra, gazdag növényzetű környezetbe telepített könyvtár tekintélyes épülettömegével, a természetes árnyékolást és hőmérséklet-szabályozást elősegítő, de az épület megjelenését is javító erkélyszávjával kezdettől fogva jó benyomást tett szemlélőjére. Kár, hogy a könyvtár előtti tér utólagos beépítése, amelynek kellékei—nyomai a kép jobb sarkában láthatók, sokat rontott az épület és környezete kapcsolatán, esztétikai megjelenésén.

45. *A tájékoztatási övezet a miskolci II. Rákóczi Ferenc Megyei Könyvtárban*

A miskolci megyei könyvtár négy szintjének egyenként 1.200 m²-es alapterülete hosszú időre megteremtette az intézmény tevékenységének kedvező feltételeit. Belső „felöltöztetésén” sokat javított néhány képzőművészeti alkotás, például *Segesdi Györgynek* a képünkön látható, 1982-ben felállított fémdomborműve.

46. *Móricz Zsigmond Megyei Könyvtár, Nyíregyháza*

A miskolci megyei könyvtár léptékváltást jelentő méretezése példaként hatott a további építkezésekre, így az 1975. október 29-én felavatott nyíregyházi *Móricz Zsigmond Megyei Könyvtár* épületnagyságára is. Ennek 3.400 m²-es alapterülete messze kiemelkedett a hasonló lélekszámú városok megyekönyvtár-épületeinek nagyságrendjéből. „Az első új megyei könyvtár, amelynek beruházási programjában maradéktalanul sikerült elfogadtatni és kifejezni a tervezés időpontjában korszerűnek tartott szakmai követelményeket” — mondotta róla még a tervezés idején a korszak nagy könyvtárpolitikusa, *Sallai István*.

47. *A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár X. Kerületi Főkönyvtára, Budapest*

A hatvanas évektől a hetvenes évtized közepéig tartó nagy könyvtáráépítési hullám a fővárost is elérte. Jellemző, hogy a *Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár* 1975 decemberében felavatott, a kőbányai Pataky István Művelődési Központ egyik szárnyaként megépített *X. Kerületi Főkönyvtára* 1.500 m² alapterületével azóta sem felülmúlt, legnagyobb egysége a fővárosi tanácsi könyvtárhálózatnak.

48. *A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár XI. Kerületi Főkönyvtára, Budapest*

Az 1979-ben elkészült Budapesti Művelődési Központ emeletén otthont kapott könyvtár, a *Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár XI. Kerületi Főkönyvtára* a nem vagy csak igen nehezen bővíthető intézményekre példa. Alapterülete 1.300 m², tehát jóval kisebb az 1975-ben felavatott kőbányai főkönyvtárénál, benne azonban egy évtized elteltével is jól érzi magát az olvasó.

49. *A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár XIII. és XVIII. Kerületi Főkönyvtárai, Budapest*

A *Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár* újabb két nagy egységével, a *Dagály utcai* (XIII. kerület) és a *Pestlőrincen* épített (XVIII. kerület) főkönyvtárral szemben telepítési kifogásokat emelt a szakmai kritika, s szóvátette azt is, hogy léptékét tekintve mindkettő visszaesés a régebben épült X. és XI. kerületi főkönyvtárhoz képest. A *Dagály utcai* valamivel több mint 1.000, a *pestlőrinci* 960 m²-es. Mindkét épület szükség esetén bővíthető, de ilyen nagyságú könyvtárakat a rendelkezésükre bocsátott helyen földszintes épületként is meg lehetett volna építeni.

50. *A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár XIII. és XVIII. kerületi főkönyvtárai, Budapest*

A külső megjelenést és a telepítést ért bírálatok ellenére a *Dagály utcai* és a *pestlőrinci Szabó Ervin-főkönyvtár* rendelkezik olyan használati és esztétikai értékekkel, amelyek az olvasók széles körét vonzzák táborukba. A felső képen a *Dagály utcai*

könyvtár belseje látható, amelyet Péli Tamás cigány festőművész háromrészes pannója díszít.

51. *A Textilipari Dolgozók Szakszervezetének Központi Könyvtára, Budapest*

Budapesten eddig egyetlen szakszervezeti szakmai központi könyvtart építettek fel önálló objektumként. A *Textilipari Dolgozók Szakszervezetének Központi Könyvtára* Csillaghegyen, egy textilgyár közeleben, de zöld környezetben jutott új otthonhoz 1979 végén. A 600 m²-es alapterületű, színes Allmedia-bútorzattal izlésesen berendezett könyvtár nemcsak a környező textilipari üzemek, hanem a lakosság rendelkezésére is áll, és gyermekrészlegében a legkiseb-
bekkel is szívesen foglalkozik.

52. *A Szakszervezetek Baranya Megyei Tanácsának Központi Könyvtára, Pécs*

A *Szakszervezetek Baranya Megyei Tanácsának Központi Könyvtára* Pécs Szigeti városrészében épült fel, s nemcsak a munkahelyi könyvtárak ellátását és szakmai gondozását kapta feladatául, hanem a városrész lakóit is ellátja olvasnivalóval — egyetlen SZMT-könyvtárként az országban.

53. *A kölcsönző a Szakszervezetek Baranya Megyei Tanácsának Központi Könyvtárában*

A szép környezetben felépített vöröstéglás, 719 m² alapterületű könyvtárt megkedvelte a városrész lakossága, különben nem kereste volna fel rövid idővel az 1984 májusi megnyitás után a tervezett 1.200 beiratkozott olvasó helyett ennek duplája, noha a könyvtárt túl közel telepítették a városi könyvtárhálózat szintén jól működő, filmünkben is szereplő Várkonyi Nándor Fiókkönyvtárához.

54. *Somogyi Könyvtár, Szeged*

A megyei könyvtárak méretezésében a második nagy léptékváltás a hetvenes évek végén, a szegedi *Somogyi Könyvtár* és a Békéscsabai Megyei Könyvtár tervezésekor következett be, így lett a szegedi 6.500 m²-es, több mint három Kaposvári Megyei Könyvtár méretű épület. A szegedi Dóm tér műemléki kötöttségei határozták meg

a Somogyi Könyvtár tervezett épületének magasságát, színét, sőt részben a homlokzati tagolását is. Funkcionális elrendezését további megkötöttség terhelte: helyet kellett adnia többek között a Csongrád Megyei Levéltárnak is. Mindezek következtében az 1984 júniusában felavatott könyvtárnak elsősorban a homlokzata és a lépcsőháza vonzó, több szintre elosztott belső terei egyenként kisebbek a kívánatosnál, nehézkesek kapcsolataik, és a kelleténél nagyobb számú személyzetet kötnék le.

55. *A szegedi Somogyi Könyvtár Somogyi Károly-emlékszobája*

A szegedi Somogyi Könyvtár épületébe áthozták a régi könyvtár százéves berendezésének egy részét is. Ebből alakították ki az alapítóról, *Somogyi Károly* esztergomi kanonokról elnevezett emlékszobát.

56. *Megyei Könyvtár, Békéscsaba*

A *Békéscsabai Megyei Könyvtár* 1985. augusztus 20-án felavatott épülete nemcsak 6.000 m²-es alapterületével múlja felül a hasonló nagyságú megyeszékhelyek központi könyvtárait, hanem környezetével is kiválik: városközponti elhelyezése szerencsés, Körös-parti, ligetes környéke pedig igen kellemes.

57. *A Békéscsabai Megyei Könyvtár a hozzá kapcsolt Urszinyi-házzal*

A csabai könyvtár építészeinek az az eljárása, hogy a város régi arculatát—hangulatát megőrző volt könyvtárépületet, a felső képünk jobb oldalán látható egykori Urszinyi-házat felújítva befoglalták az új könyvtárba, nemcsak nosztalgiát fejez ki, hanem egy hajdani utcaserkezet érzékeltetését is szolgálja. E régi épületbe került a képünkön látható, nagyon hangulatos gyermekfoglalkoztató is.

58. *A Békéscsabai Megyei Könyvtár felnőtt részlege*

A békéscsabai új épületben levő, szabadon átjárható ún. sétálóutca a könyvtár köznapiságát, hozzáférhetőségét hangsúlyozó, rokonszenves építészeti és szakmai kísérlet. Az intézmény tereinek az itt bemutatott

képen is érzékelhető emberi léptéke pedig maradandó hatást gyakorol valamennyi látogatóra.

59. *Megyei Könyvtár, Salgótarján*

Már említettük, hogy a *Salgótarjáni Megyei Könyvtár* 1966-ban kapott új otthonának alapterületét erősen megnyirbálta a beruházási programot elbírálók „tériszonya”. Ráadásul ez a könyvtár bővíthetetlen is volt, mivel a megyei művelődési központ épületébe préselték a tervezők. Emiatt alig két évtizeddel megnyitása után új épületet kellett számára emelni. Az 1988-ban elkészült, *Finta József* Állami díjas építész által tervezett új könyvtár 5.400 m²-es alapterületével kiemelkedik a hasonló lélekszámú megyeszékhelyek könyvtárai közül.

60. III. Könyvtárak műemlékekben és régi, értékes épületekben

61. *Megyei Könyvtár, Eger*

1960 és 1988 között a 19 megyei könyvtár közül 11 kapott új épületet, 4 épületátalakítás révén jutott a korábbinál jobb elhelyezéshez, 4 azonban még mindig az ötvenes években nem végleges rendeltetéssel számára átadott, alkalmatlan épületben kúszkodik. Mivel a patinás, régi épületek közül némelyik alkalmas arra, hogy kellő tapintattal végzett helyreállítás után könyvtárat — különösen kisebb helyigényű könyvtárat — fogadjon be, 1963-tól napjainkig számos műemléki értékű épületbe telepítettek könyvtárt. Egyikük, az *Egri Megyei Könyvtár* a *Fellner Jakab* által tervezett s 1772-ben elkészült nagypréposti épületbe került 1970-ben.

62. *Az Egri Megyei Könyvtár kiállítóterme*

A gyönyörű, copf stílusú egri palotában levő megyei könyvtár hasznos alapterülete mindössze 853 m², tehát hiába szép az olvasóterme s a többi helyisége, például a képen látható, a kocsibejáróból átalakított kiállítóterem, a megyei feladatokhoz képest kicsi épületből a gyűjteménynek mintegy felét már külső raktárakba kellett telepíteni.

63. *Megyei Könyvtár, Pécs*

Baranya megye székhelyén, Pécsen a *megyei könyvtár* egy XVIII. század végi, klasszicizáló későbarokk stílusú, emeletes, kis alapterületű épületbe került 1952-ben. Ehhez később udvari szárnyépületet csatlakoztattak, a nyolcvanas években pedig újabb, a képünkön látható, olvasószolgálati célú épülettel egészítették ki.

64. *A Pécsi Megyei Könyvtár új szárnya*

A Pécsi Megyei Könyvtár 1985. november 28-án felavatott új része, amely művészeti alkotásokat, a Kossuth-díjas *Martyn Ferenc* által tervezett és *L. Szabó Erzsébet* által készített két színes üvegablakot is kapott, szinte átformálta, otthonossá, az olvasók számára rendkívül vonzóvá tette az egész intézményt. Kár, hogy a telek adottságai miatt az 1.250 m² alapterületű, új olvasószolgálati épületrész több szintre „szakadt szét”, s ez az olvasóknak kényelmetlen, a könyvtárosok munkáját pedig fölöttébb megnehezíti.

65. *A sárvári Nádasdy-vár, a Sylvester János Városi Könyvtár otthona*

A helyreállított várkastélyok közül a Vas megyében levő sárvári Nádasdy-vár bőséges helyhez juttatta a *Sylvester János Városi Könyvtárt*. A könyvtár 1.370 m² alapterületén külön felnőtt-, gyermek- és zenei részleget működtet felavatása, 1978. augusztus 20-án óta.

66. *A sárvári Sylvester János Városi Könyvtár zenei részlege*

A sárvári várba lépő, a könyvtárat felkereső olvasókra—látogatókra nemcsak a hangulatos környezet, hanem a könyvtár belseje is kedvező hatást gyakorol. A könyvtár régi helyiségeibe — például a képünkön látható zenei részlegbe — rusztikus, archaizáló hatásúnak szánt fabútorok kerültek.

67. *Nagyközségi Könyvtár, Devecser*

Szintén egykori erősség, az Esterházy-várkastély fogadta be a Veszprém megyei *Devecseri Nagyközségi Könyvtárt*, amely az így kapott 1.550 négyzetméterével az ország

legnagyobb alapterületű falusi könyvtára lett.

68. *Lépcsőfeljárat a Devecseri Nagyközségi Könyvtárban*

Az 1986. szeptember 12-én felavatott devecseri könyvtár a gondos külső és belső műemléki helyreállítás eredményeképpen a magyar könyvtári rendszer gyöngyszemévé vált, hosszú időre nagyszerű alapot teremtve a sokoldalú és elmélyült szakmai tevékenység, könyvtárosi lelemény számára is. Képünkön a lépcsőfeljárat látható, amely mellett a kölcsönzési adminisztráció helyezkedik el, illetve az újság- és folyóirat-lapozgató is található.

69. *A felnőttek olvasóterme a Devecseri Nagyközségi Könyvtárban*

A felnőttek olvasótermét a devecseri várkastély egykori lovagtermében alakították ki. Egyébként e jól felszerelt könyvtár az olvasók zavarása nélkül mutathat be kiállításokat, rendez zenei és egyéb előadás-sorozatokat, ad otthont a Somlóvidék Baráti Köre összejöveteleinek, sőt regionális és országos szakmai tanácskozások színhelyéül is szolgál.

70. *Városi Könyvtár, Bonyhád*

A megmaradt kis- vagy középnemesi kastélyok, kúriák, udvarházak is alkalmasak lehetnek bizonyos, nem túl nagy helyet igénylő könyvtárak elhelyezésére. Példa erre a *Bonyhádi Városi Könyvtár*, amely több lépcsőben vette, illetve veszi birtokába az 1848-as honvédtábornokot, Perczel Mórt adó család leszármazottainak egykori lakóházát.

71. *A Bonyhádi Városi Könyvtár felnőtt-részlege*

A Perczel-kúriában most 530 m²-t birtokol a könyvtár, de a legutóbbi, 1985. november 10-i avatással még nem fejeződött be végleges elhelyezkedése a szép környezetben levő épületben: további bővítése várható.

72. *Nagyközségi Könyvtár, Solt*

Másik honvédtábornokunk, az Aradon 1849. október 6-án kivégzett gróf Vécsey Károly

késő klasszicista stílusban 1843-ban épített, a helybeliek által kastélynak nevezett kúriájában 1986. október 6-án kezdte meg a kölcsönzést a *Solti Nagyközségi Könyvtár*. A szépen helyreállított épületben kialakított, 322 m² alapterületű könyvtárban, amelyben Vécsey-emlékszobát is berendeztek, az avatást 1987. március 15-én országos ünnepség keretében tartották meg.

73. *Városi Könyvtár, Szigetvár*

1963 óta a könyvtárakat fenntartó tanácsok használaton kívüli, régi, értékes egyházi épületeket is átalakítottak könyvtárrá, mivel a templombelsők nagy, összefüggő terei általában megfeleltek a szabadpolcos olvasószolgálat céljaira. Így néhány zsinagógát is könyvtárrá építettek át, többet, mint amennyi valóban alkalmasnak bizonyult új feladatainak szakszerű ellátására. Az első, sikeresnek nevezhető zsinagóga-átalakítás 1966-ban történt, helyszíne az akkor városi rangra emelt Szigetvár volt. A 719 m² alapterületű *Szigetvári Városi Könyvtár* emelkedett hangulatot árasztó, a tágasság érzetét keltő enteriőrje több mint két évtized elteltével is megkapó látvány. Itt a magas könytbelsőket fenyegető egyhangúságot kellőképpen feloldja a jól kihasználható karzati rész, mint igen fontos tagoló elem.

74. *Ady Endre Városi Könyvtár, Baja*

A zsinagóga-átalakítások eddigi csúcsteljesítménye a Baján 1845-ben klasszicista stílusban emelt templom újjáépítése az *Ady Endre Városi Könyvtár* céljára. A műemléki helyreállítás a megmaradt szakrális elemeket restaurálva megőrizte, s egyfajta modernizált teremkönyvtári milió kialakításával harmonikus látvánnyá nemesítette az épület egész belsejét. Ha kórushangversenyek, zenei előadások tartására, zenehallgatásra, irodalmi rendezvények és régi könyvek, metszetek kiállításának színhelyére, valamint helytörténeti műhelyre gondolunk, ennél jobb háttérrel sem képzelhetnénk.

75. *A bajai Ady Endre Városi Könyvtár felnőtt részlege*

Nagy tömegek mindennapos olvasmányigényeinek kielégítésére, tíznél népesebb

könyvtárosgárda munkahelyének alig alkalmas a műemléki kötöttségekkel is terhelt, mindössze 804 m²-es bajai épületbelső, amelyből a gyermekrészleg és az igazgatási-ügyviteli részlegek eleve kiszorultak. Az 1985. október 22-én felavatott épület tehát még egy avatásra vár: a műemlék-templomhoz csatlakozó modern toldalék megépítésére.

76. *A Békés Megyei Kórház Orvosi Szakkönyvtára, Gyula*

Viszonylag kis, tömegű épület Gyulán a *Békés Megyei Kórház* 1900-ban felépített volt kápolnája, annak a célnak azonban jól megfelelt, hogy egyházi rendeltetésének megszűntével benne orvosi szakkönyvtárat alakítsanak ki a rendelkezésre álló 152 m² alapterületen.

77. *A Békés Megyei Kórház Orvosi Szakkönyvtárának belseje*

Az elmélyült gyógyító- és kutatómunka alkalmas és hangulatos háttéréül szolgál a gyulai kórház kertjének fái, lombjai között megbúvó kis épület belseje: a humánumba is szent hajléka, amelyben 1962 óta működik e gazdag állományú szakkönyvtár.

78. *Katona Lajos Városi Könyvtár, Vác*

A középületekből régebben átalakított városi könyvtárak közül a legnagyobb alapterületű a váci *Katona Lajos Könyvtár* 1.300 m²-es, 1980. november 5-én felavatott otthona.

79. *Kiállítóterem a váci Katona Lajos Városi Könyvtár földszintjén*

A vácihoz hasonló nagyságú épületek átalakításakor többnyire lehetőség nyílik a könyvtári élet színesítését szolgáló előadótermek és olyan kiállítási helyiségek létesítésére, mint amilyen képünkön is látható; továbbá zenemű- és hangtárak, gyermekfoglalkoztatók stb. elhelyezésére. A régi házak kötöttségei viszont — például az épület több szintre osztottsága — akadályozhatják a könyvtári funkciók természetes térkapcsolatainak és az áttekinthető, jól ellenőrizhető belső tereknek a kialakítását.

80. *Chernel Kálmán Városi Könyvtár, Kőszeg*

A Kőszeg központjában fekvő, 1830 körül épült, klasszicista stílusú házból nagyon szépen átformált, 1984. március 26-án felavatott, 1.340 m² alapterületű *Chernel Kálmán Városi Könyvtárt* nemcsak a városka felnőtt- és gyermekolvasói keresik fel szívesen, hanem a tervezők jóvoltából — az országban első ilyen könyvtárként — a mozgássérültek is látogathatják, mivel lépcső nélküli bejárat és toló kocsi is használható lift teszi lehetővé feljutásukat az első és a második emeletre.

81. *Kilátás a kőszegi Chernel Kálmán Városi Könyvtárból*

A kőszegi épület tágas, mégis otthonos helyiségei, olvasóudvara, kiállítóterme, gyermekfoglalkoztatója, valamint zenemű- és hangtára lehetőséget teremt a legváltozatosabb rendezvényekre, és kellemes körülményeket kínál családok huzamos otttartózkodására is. Képünk a könyvtár második emeletéről az udvari szárny és a középkori városfal derékszögére, a Jurisics téri tornyokra, háztetőkre nyíló szép kilátást mutatja be.

82. *A kőszegi Chernel Kálmán Városi Könyvtár felnőtt részlege*

A kőszegi városi könyvtárat tervszerűen díszítették műalkotásokkal: *Bartha László* és *Roisz Vilmos* festményei már az avatáskor a falakon voltak. Itt *Bartha László* műve látható, képünk háttérében pedig az olvasótermet lezáró középkori városfal felújított részlete.

83. *Mogyoróssy János Városi Könyvtár, Gyula*

A gyulai *Mogyoróssy János Városi Könyvtár* elhelyezésére a volt városháza romantikus stílusú műemlék-épületét alakították át. Az 1987. november 4-én felavatott könyvtár 1.635 m²-en helyezkedik el, előző otthonához képest négyszer nagyobb alapterületen.

84. *A gyulai Mogyoróssy János Városi Könyvtár olvasóterme*

Belsejét nagy pompával alakították ki: a barokk teremkönyvtárakra emlékeztető,

impozáns, galériás olvasóterem gazdag álmányával nemcsak a búvárkodásnak, önképzésnek teremt vonzó keretet, hanem különféle összejövetelek, közösségi együttlétek kellemes hajléka is lehet.

85. *Városi Könyvtár, Balatonfüred*

Balatonfüreden a városi könyvtár az egykori kultúrház 70 m²-es színpadán töltött több évtizedes „szereplés” és a további hosszú esztendőig tartó építkezés miatti hanyattatások után 1987-ben került vissza — immár kizárólagos tulajdonosként — a számára felújított épületbe.

86. *A Balatonfüredi Városi Könyvtár felnőtt részlege*

A megszepült füredi könyvtár két szinten, 860 m² alapterületen működik az építészeti adottságokhoz alkalmazkodó, szépen formált könyvtárbelsőben, amelynek egyik részéből gyönyörű kilátás nyílik a közeli Balatonra. Képünk az ízlésesen és célszerűen berendezett felnőtt részleget mutatja be, háttérben a tóra néző, nagy üveglakkal.

87. *Várkonyi Nándor Fiókkönyvtár, Pécs*

1980. augusztus 20-án Pécs Szigeti úti lakótelepének panelházai között városi fiókkönyvtárat avattak egy XVIII. századi kereskedőcsaládnak a lebontástól megmenett, műemlékként helyreállított házában.

88. *A pécsi Várkonyi Nándor Fiókkönyvtár olvasóterme*

Az új környezetben megragadó látványt nyújtó, régi épületben, az ún. Griffatházban elhelyezett, 543 m² alapterületű Várkonyi Nándor Fiókkönyvtár berendezői az épületadottságokhoz alkalmazkodó olvasótermi bútorzattal hangulatos könyvtárbelsőt alkottak.

89. *Nagyközségi Könyvtár, Kunhegyes*

A Szolnok megyei Kunhegyes nagyközség főterét díszítő műemlékegyüttes egyik értékes épületében, az 1730 körül épült ún. Sóházban a környezethez és korunkhoz egyaránt méltó könyvtárat alakítottak ki 1981-ben.

90. A Kunhegyesi Nagyközségi Könyvtár felnőtrészlege

A *Kunhegyesi Nagyközségi Könyvtár* tervezői a belső berendezés részleteiben, például a bútorok, a kerámiák és a függönyök megformálásában is alkalmazkodni igyekeztek a jó ízléssel megújított épület barokkos hangulatához.

91. Nagyközségi Könyvtár, Jászapáti

Az ugyancsak Szolnok megyei *Jászapáti Nagyközségi Könyvtár* szép hajlékhoz jutott 1983. június elsején, miután az 1845 és 1847 között klasszicista stílusban épült, 354 m² alapterületű volt tanácsházába költöztették. E falusi könyvtárnak kitűnő helyismereti gyűjteménye van, amelyben régi kéziratos és nyomtatott dokumentumokat is őriz. Egyik helyiségében pedig a település volt lakójának, *Kőrössy Bertalan* vándorszíntársulat-igazgatónak hagyatékából állandó kiállítást rendeztek be, s ezen jelmezeket, színmű-kéziratokat, engedélykönyvet, kritikákat mutatnak be.

92. Az Állatorvostudományi Egyetem Központi Könyvtára, Budapest

Műemlékből műemlékbe, de a jelenlét magasabb fokán — ez a *Budapesti Állatorvostudományi Egyetem Központi Könyvtárának* útja. Az egyetem *Steindl Imre* által tervezett százéves központi épületében korábban is otthont kapott a kétszáz éves könyvtár, de fejlődése, teljesítményei nagyobb helyet és jobb feltételeket követeltek számára.

93. Az Állatorvostudományi Egyetem Központi Könyvtárának olvasóterme és állatorvos-történeti gyűjteményének helyisége

Így történt, hogy az egyetem vezetőinek akaratából 1984. március 29-én a könyvtár ünnepélyesen birtokba vehette az egész 1.500 m²-es, átalakított épületet, amelyben a hagyományos könyvtári feladatok színvonalas ellátásán kívül a legkorszerűbb szolgáltatásokat nyújthatja, s egyik termében állatorvos-történeti könyvgyűjteményt is felállíthatott.

94. IV. Könyvtárak az új, művelődési célú épületegyüttesekben és az iskolákban

95. *Részlet a dunaújvárosi Munkásművelődési Központ és Könyvtárból*

2.173 m² alapterületű, vagyis megyei könyvtár nagyságú, a városi és szakszervezeti könyvtári feladatokat egyaránt ellátó központi könyvtár *Dunaújvárosban*. Nem önálló épületben működik, hanem a IV. részt bevezető képünkön látható, 1974-ben emelt *Munkásművelődési Központ* egyik szárnyát foglalja el. A két szinten elhelyezkedő könyvtár szükség esetén bővíthető, a bár funkcionális szempontból több bírálat érte felavatásának idején, belseje másfél évtized után is kedvező hatást gyakorol látogatójára.

96. *Huszár Gál Városi Könyvtár, Mosonmagyaróvár*

Az 1984-ben felavatott mosonmagyaróvári *Huszár Gál Városi Könyvtár* a városi művelődési központot és a zeneiskolát is magába foglaló épületegyüttes egyik szárnyát alkotja. Több mint 2.000 négyzetméteres alapterületével kiemelkedik a középvárosi könyvtárak sorából, ezért a bővítés igénye nélkül néz a következő évtizedek elé. Ha ilyenre valamikor mégis szükség lenne, terjeszkedése nem ütközik akadályokba. Kár, hogy a könyvtár az épület keleti—északi oldalára került, és a felső szinten kialakított kölcsönzői tér csak az egyik oldalról kap természetes fényt.

97. *Barátság Művelődési Központ és Könyvtár, Százhalombatta*

Százhalombattán ugyancsak művelődési épület — a *Barátság Művelődési Központ és Könyvtár* — egyik szárnyában kapott helyet a több rendeltetésű — városi és iskolai feladatokat ellátó —, 1984. december 6-án felavatott könyvtár. Alapterülete 947 m², ez a 17 ezer lakosú város igényeit egy időre bizonyosan kielégíti, később pedig hozzáépítéssel bővíthető. Belseje nemcsak modern, hanem a gyermekrészlegről készített fénykép bizonyossága szerint szép is.

98. *Városi Könyvtár, Tiszafüred*

A 14 ezer lakosú Tiszafüreden az 1984-ben történt várossá nyilvánítás után hamarosan új könyvtárat építettek, amely méltó a település frissen elnyert rangjához: az 1988. április 8-án felavatott könyvtár építésetileg az új iskolaegyütteshez csatlakozik, alapterülete 970 m², a régebbinek csaknem két- és félszerese.

99. *A Videoton Elektronikai Vállalat Szakszervezeti Könyvtára, Székesfehérvár*

A székesfehérvári *Videoton Elektronikai Vállalat* oktatási központjában 1984-ben kialakított szakszervezeti könyvtár nemcsak a gyár dolgozóit, hanem a környező lakóterület érdeklődő olvasóit, köztük a gyermekeket is szívesen látja. 720 m²-es alapterületével a legnagyobb és legszebb szakszervezeti könyvtárak közé tartozik.

100. *Az Újkert-lakótelepi Általános Művelődési Központ Könyvtára, Debrecen*

A nyolcvanas évtized elején új könyvtár-fajta jelent meg a könyvtári rendszerben: az oktatási-nevelési, közművelődési és szabadidős tevékenységeknek közös épületegyüttesben otthont adó ún. *általános művelődési központ* (ÁMK), többcélú könyvtárának típusa. Az első között létesített *debreceni, Újkert-lakótelepi* központ 1980 decemberében felavatott, 600 m² alapterületű könyvtára például nemcsak iskolai könyvtári feladatkört tölt be, hanem a városi könyvtárhálózat fiókjaként a lakótelep felnőtt- és gyermekolvasói előtt is nyitva áll.

101. *ÁMK-könyvtár, Kecel*

A Bács-Kiskun megyei *Kecel nagyközség általános művelődési központja* és a benne levő kettős funkciójú — iskolai és nagyközségi — könyvtár e könyvtártípus egyik első, korszerű példája. Tágas, összesen 760 m²-es tereiben a diákok vonzó környezetben, az iskolai szigorra és kötöttségekre egyáltalán nem emlékeztető, otthonos körülmények között tanulhatnak, művelődhetnek, illetve tölthetik el szabad idejüket.

102. *Tinódi Lantos Sebestyén Könyvtár,
Kunszentmiklós*

Bács-Kiskun megye újabb ÁMK-könyvtárát Kunszentmiklóson avatták fel az 1986. évi ünnepi könyvhéten. A 420 m² alapterületű *Tinódi Lantos Sebestyén Könyvtár* valóságos gyermekparadicsom: szépen berendezett helyiségébe a központban tanuló diákok könnyen bejuthatnak, ám a felnőttek számára utcáról nyíló ajtót is kellett volna tervezni.

103. *A Kossuth Zsuzsanna Egészségügyi Szakközépiskola és a Kassák Lajos Gimnázium könyvtára, Budapest*

Az iskolai könyvtárhálózat évtizedekig a magyar könyvtári rendszer leggyengébb láncszeme volt, nagyobb arányú fejlesztése csak a hetvenes években indult meg, s elsősorban a fővárosban volt sikeres: 1987 augusztusában—szeptemberében például kilenc új iskolai könyvtár kezdte meg működését, 100—130 m² alapterületű helyiségekben. Közülük kettőt mutatunk be, a *Kossuth Zsuzsanna Egészségügyi Szakközépiskola* 150 és a *Kassák Lajos Gimnázium* 160 m²-es új otthonát.

104. *A Babits Mihály Gimnázium könyvtára, Budapest*

A budapesti iskolaikönyvtár-építési program a legjobb eredményeket a középiskolákban hozta, amint ezt a káposztásmegyeri lakótelep új gimnáziumának könyvtára is bizonyítja: a *Babits Mihály Gimnázium* épületéhez méltó elegáns könyvtára is, amelynek alapterülete a médiatárral és az audiovizuális laboratóriummal együtt 190 négyzetméter.

105. **V. Egzotikus „pusztakönyvtárak”
vagy sajátosan magyar stílusú
könyvtárépületek?**

106. *Községi Könyvtár, Csokonyavisonta*

1970 és 1975 között a nagy évfordulókat országos építési akciókkal ünnepelték a könyvtárak: központi anyagi támogatás ösztönözte-segítette a helyi könyvtárépítési igyekezetet, ekként emeltek vagy bővítet-

tek több mint 220 könyvtáráépületet a falvakban, illetve a városok külső részeiben a 100 falu — 100 könyvtár, a *Petőfi-émlékkönyvtár* és a 30 év — 30 könyvtár nevű akciók során. Így létesült 1971-ben a *Csokonyavisontai Községi Könyvtár* is.

107. *A Csokonyavisontai Községi Könyvtár felnőtt részlege*

E Somogy megyei kiskönyvtár tájba illő, barokkos—szecessziós vonalvezetésű épületét egyáltalán nem lebecsülő hangsúllyal nevezte *Werner Mewissen*, a nagyhírű német könyvtáráépítési szakember „igazi pusztakönyvtár”-nak. Az épület belsejét, amelyet a csaknem húszéves használat sem koptatott el, *Honthy Márta* textil falképe díszíti.

108. *Petőfi-émlékkönyvtár, Boglárlelle*

Somogy megye másik érdekes, a környezetbe illő könyvtára a balatonlelle — ma *boglárlelle* — *Petőfi-émlékkönyvtár*, amelyet az 1975. évi ünnepi könyvhéten avattak fel. Ez volt az első szép üdülőhelyi könyvtár az országban. A régi park nagy fái közé, enyhén emelkedő terephullámra ültetett, csupaüveg épület bazalt lábazon áll, s szívetlente a tetőszerkezettel — a vasbeton kéményekhez rögzített tartókábelekkel — a Balatonon járó hajók képét idézheti fel szemlélőjében.

109. *Községi Könyvtár, Medgyesbodzás*

A jubileumokhoz kapcsolódó könyvtáráépítés Békés megyében szinte mozgalommá vált, s ennek során az országban itt épült a legtöbb emlékkönyvtár. Közülük az egyik leghangulatosabb az 1975-ben felavatott *Medgyesbodzasi Községi Könyvtár*.

110. *A Medgyesbodzasi Községi Könyvtár felnőtt részlege*

A faluközpontban, ligetes parkban álló épület kívül-belül a hagyományos falusi házak megszokott, otthonos hangulatát árasztja, s minden erőltettség nélkül emel egy ősi lakóházformát középületi rangra és színvonalra.

111. *Nagyközségi Könyvtár, Tótkomlós*

Békés megye az országos könyvtáráépítési akciók (1970—1975) befejeztével maga kez-

deményezett helyi könyvtárépítési mozgalmat, és ezt olyan sikeresen szervezte meg, hogy egy évtized alatt a megyében levő könyvtárak többsége megújult. Az akció során akár önálló új épülethez jutott a könyvtár, akár más művelődési objektumokban kapott helyet, feladatainak teljesítéséhez elegendő nagyságú helyiséget alakítottak ki számára. Bizonyíték rá az 1979 végén felavatott *Tótkomlói Művelődési Központ* földszintjén, 560 m²-en elhelyezett nagyközségi könyvtár felnőtt- és gyermekrészlegének tágassága és színvonalas berendezése is.

112. *Népek Barátsága Közművelődési és Iskolai Könyvtár, Battonya*

Az ugyancsak Békés megyében 1978-ban felépített *Népek Barátsága Közművelődési és Iskolai Könyvtár* a Battonya községben századok óta egymás mellett békében élő, különböző nemzetiségű emberek közös érdekeinek és együttműködésének szép emlékműve.

113. *A battonyai Népek Barátsága Közművelődési és Iskolai Könyvtár helybenolvasási övezete*

A battonyai könyvtár tágas, 540 m²-es belső terébe — az országban elsőként — a svéd—magyar együttműködéssel gyártott Allmedia-bútorzat került, ezzel is színesítvén a Békés megyei könyvtárbelső korábban megszokott, kiérlelt berendezési stílusát.

114. *Szabó Pál-emlékkönyvtár, Biharugra*

Szabó Pál író emlékét könyvtár építésével is megörökítette szülőfaluja, Biharugra. A Békés megyei könyvtárépítési akció keretében épült *Szabó Pál-emlékkönyvtár* hat évvel „fiatalabb” ugyan, mint az előbb bemutatott medgyesbodzasi emlékkönyvtár, de azzal sokban rokon: egyebek között a hagyományos anyagok használatában és olyan, meghitt hangulatot árasztó berendezési elemek újraalkalmazásában, mint például a mázas cserépkályhák.

115. *Faluház és a benne működő községi könyvtár, Zalaszentlászló*

Nagy figyelmet keltő és érdemlő teljesítményei a legújabb magyar építészetnek

Makovecz Imre alkotásai, amelyek az új kulturális közösségi épületekben, az ún. faluházakban a magyar népi építészet szellemét és felhasznált anyagait kívánják modern formanyelven új életre kelteni. E meghittsége, otthonosságra, a hétköznapiaknak az ünnepekkel természetes kapcsolatba hozására törekvő építészet egyik első műve a *Zalaszentlászlói Faluház*, amelyben — 100 m²-en — helyet kapott a községi könyvtár is.

116. Községi Könyvtár, Berzence

Szintén közösségi ház adott otthont a Somogy megyei Berzence község könyvtárának, amelyet az egykori postaállomás—vendégfogadó épületében rendeztek be 1987 végén, 132 négyzetméteren. A közösségi ház kialakításának terveit ugyancsak a Makovecz-iroda készítette.

117. Nagyközségi Könyvtár, Kenderes

Ha egy külföldi felteszi a kérdést: van-e, illetve kialakulhat-e napjainknak sajátosan magyar könyvtárépítészeti stílusa, a válaszhoz a magyar építészet általános stílustörekvéseit — ezek közül főként a lakóház-építési, családiház-építési irányzatokat — is át kellene tekinteni, s a könyvtárak esetében elsősorban a kisebb új épületek seregszemléjét elvégezni. El kellene menni például a Szolnok megyei Kenderesre is.

118. Nagyközségi Könyvtár, Kenderes. *Lépcsőfeljáró és emeleti traktus*

A *Kenderesi Nagyközségi Könyvtár* 1986-ban elkészült épülete és annak belső kialakítása bizonyára szintén adna néhány szempontot és érvet annak a kérdésnek eldöntéséhez, hogy sikerült-e az idegenek számára csupán egzotikus látványnak tűnő „pusztakönyvtárak” helyett a tájból sarjadt, abba természetesen simuló, sajátosan magyar épületeket alkotniuk a könyvtártervezőknek és könyvtárépítőknek.

119. Impresszum
120. Impresszum

Helyesbítés:

Filmünk *hangosított változatában* a 34. diaképnél téves az általános olvasóterem megnevezés, helyesen: *irodalmi olvasóterem*.

A 98. diaképnél az alapterület helyesen 970 négyzetméter.

